

Chefsjustitieombudsmannen
Elisabeth Rynning**Protokoll fört vid inspektion av Kriminalvården, anstalten och häktet
Salberga, den 12–14 februari 2019**

Inledning

Den 12–14 februari 2019 genomförde chefsjustitieombudsmannen Elisabeth Rynning tillsammans med byråchefen Jörgen Buhre samt föredragandena Moa Skerfving (områdesansvarig), Simon Törnvall (Opcat-enheten), Carl-Johan Malmqvist (protokollförare, närvarande från ca kl. 12.00 den 12 februari 2019) och Rickard Tennisberg en förannmäld inspektion av Kriminalvården, anstalten och häktet Salberga.

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av kriminalvårdschefen AA, stf. kriminalvårdschefen BB, kriminalvårdsinspektörerna CC, DD, EE, FF och GG, kriminalvårdsjuristen HH samt klienthandläggaren JJ. ChefsJO redogjorde kortfattat för JO:s verksamhet, Opcat-verksamheten och syftet med inspektionen. AA och hennes medarbetare gav en presentation av anstalten och häktet. I samband med detta förevisades en organisationsbeskrivning, handling 5. Samtal fördes därefter med ett vakthavande befäl, fem kriminalvårdare, en sjuksköterska samt tre personalföreträdare för de fackliga organisationerna. Parallellt med samtalen granskades ett urval av de handlingar som beställts fram. Granskningen omfattade beslut om avskildhetsplacering och ärenden om misstänkt misskötsamhet från åren 2017 och 2018 samt beslut enligt 2 kap. 5 § häkteslagen (2010:611) fattade under åren 2018 och 2019, inklusive beslut om obligatorisk omprövning från och med den 1 januari 2019.

En rundvandring gjordes i delar av anstaltens och häktets lokaler, bl.a. besöktes sjukvårdsavdelningen, inskrivningen, besöksavdelningen, avskildhetsavdelningen och vissa promenadgårdar. Under inspektionen genomfördes även samtal med ca 100 intagna som hade anmält intresse för det.

Inspektionen avslutades med en genomgång där chefsJO och hennes medarbetare redogjorde för sina iakttagelser. Vid redogörelsen deltog, förutom de

som närvarade vid genomgången den 12 februari 2019, med undantag för HH, även kriminalvårdsinspektörerna KK och LL.

Protokollet innehåller avslutningsvis chefsJO:s uttalanden med anledning av inspektionen.

De som närvarade vid genomgångarna anges i bilaga 1.

lakttagelser under inspektionen

Organisation m.m.

Anstalten Salberga är en anstalt i säkerhetsklass 1 med totalt 252 platser fördelade i fem hus. Utöver de 252 platserna har anstalten en avskildhetsavdelning med 20 platser. Anstalten har en ungdomsavdelning med sex platser. I anslutning till denna avdelning finns det s.k. beredskapsplatser med möjlighet till dubbelbeläggning. För närvarande sker dock ingen dubbelbeläggning där. Anstalten har en omvårdnadsavdelning med 15 platser. Vid denna avdelning arbetar kriminalvårdare som har omvårdnadsbakgrund, såsom undersköterskeutbildning. Utöver normalavdelningar finns det även avdelningar för intagna som har dömts för sexualbrott.

Häktet Salberga har totalt 57 platser placerade i ett hus. Häktet är ett s.k. gemensamhetshäkte, det finns alltså inte någon restriktionsavdelning där. Häktets upptagningsområde utgörs främst av Region Mitt, men i praktiken omfattas hela riket. För närvarande vistas 59 intagna i häktet, vilket innebär att två bostadsrum är dubbelbelagda. Det finns sammanlagt sex bostadsrum där dubbelbeläggning är möjlig. Eftersom häktet endast har platser avsedda för gemensamhet vistas inte några kvinnliga intagna där. Häktet kan vid behov nyttja två platser på avskildhetsavdelningen som är särskilt avsedda för häktets verksamhet.

När det gäller organisation hänvisas i övrigt till anstalts- och häktesbeskrivning, handling 5.

Bemötande och bemanning

Anstalten har ungefär 280 anställda. Enligt uppgift från ledningen var personalomsättningen fram till år 2015 hög och anstalten förlorade mycket personal till bl.a. andra myndigheter. Med anledning av detta uppmärksammas personal- och utbildningsfrågor särskilt av ledningen.

Vid samtal med personalföreträdare framkom bl.a. följande:

Den tidigare höga personalomsättningen medförde en ansträngd situation för den kvarvarande personalstyrkan. Det finns dock ett stort antal medarbetare med lång erfarenhet av arbete inom Kriminalvården. En stor utmaning är att överföra kunskap från erfaren personal till de som är nya. De flesta i personalen är fast anställda, men det finns ett mindre antal timvikarier som kan nyttjas vid sjukdomsfall eller liknande behov. Verksamheten är känslig på så sätt att ett

sjukdomsfall i personalstyrkan kan medföra hög arbetsbelastning för tjänstgörande personal. En av personalföreträdarna uppgav att hon ofta ser personal som ser mycket trött ut och som hellre väljer att sova i stället för att äta lunch. Ledningen är lyhörd gentemot personalen och det förs en bra dialog kring personalens situation. Enligt personalföreträdarna upplever personalen även att ledningen utgör ett stöd i verksamheten.

Med hänsyn till anstaltens höga beläggning och konstellationen av intagna ställs stora krav på personalen och det krävs lyhördhet och känsla i arbetet med de intagna. Den höga beläggningen inom Kriminalvården har även medfört att intagna som egentligen skulle vistas på en SRI-avdelning (SRI står för särskilt resurskrävande intagna) blir placerade på anstaltens normalavdelningar. Kriminalvårdens elektroniska journalsystem upplevs inte som användarvänligt och systemet innehåller registreringsfunktioner som medför dubbelarbete för personalen, exempelvis vid misskötsamhets- och incidentrapportering. Enligt personalföreträdarna upplever personalen att de i övrigt har tillräckliga verktyg för att kunna sköta sitt arbete.

I samtal med de intagna framfördes några positiva synpunkter på personalen som ansågs göra ett bra arbete. Flera intagna uppgav dock att personalen upplevdes som osjälvständig och osäker och att det var svårt att få klara besked. Det framfördes även synpunkter på att de intagna inte fick någon förklaring till varför saker och ting görs på ett visst sätt och att de kan få olika besked beroende på vem i personalen som tillfrågas. Flera intagna tyckte att det var svårt att få kontakt med anstaltens tjänstemän, särskilt kriminalvårdsinspektörerna, och upplevde att dessa gör sig oanträffbara för de intagna.

Ett par intagna klagade på att personal är ovarsam med de intagnas personliga ägodelar. Vissa intagna uppgav att personal är högljudd om nätterna bl.a. genom att smälla i dörrarna och att detta stör nattron.

En intagen berättade att han hade fått tillåtelse att ta med sig vissa böcker från Lärcentrum till sitt bostadsrum. En kriminalvårdare hade skickat tillbaka böckerna och sagt att detta skett på Lärcentrums begäran. Den intagne hade senare fått höra att kriminalvårdaren inte hade kontaktat Lärcentrum över huvud taget. När han konfronterade kriminalvårdaren blev denne upprörd och började skrika. Vid ett annat tillfälle hade den intagne begärt att få kriminalvårdarens efternamn för att kunna göra en anmälan, varpå kriminalvårdaren täckte för sin namnbricka och sade att ”han fick ta reda på det själv”.

En intagen hade bett personal om hjälp att få en blankett för JO-anmälan utskrivnen men fick till svar att det inte fanns någon sådan tillgänglig på JO:s hemsida.

Inskrivningsprocessen

Inskrivningen sker i en särskild lokal. I korridoren utanför inskrivningslokalen finns sex visitationsrum. I inskrivningen hanteras alla intagna som ankommer

till anstalten eller häktet, även efter permission eller annan utevistelse. Den intagne får lämna ifrån sig sina tillhörigheter och passera en metalldetektor. Därefter får den intagne gå in i ett visitationsrum och byta om till nya kläder. Visitation sker även av eventuella transportboxar som har medförts. Den intagnes värdesaker låses in i en värdebox och den intagne signerar en lista över tillhörigheter som denne lämnar från sig. Den intagne mäts, vägs och fotografas. I samband med inskrivningen lämnas ett urinprov. Det görs även en bedömning av den intagnes status och en suicidscreening. Den intagne får även lämna uppgift om sina närmast anhöriga och om det föreligger något behov av specialkost. När intagna ankommer med transport till anstalten förmedlar transportpersonalen relevant information till inskrivningspersonalen, t.ex. om något särskilt har inträffat under transporten. Vid behov kan en sjuksköterska eller landstingets MOFFA-team (mobil familjeläkare för akuta hembesök) kallas till inskrivningen. I akuta situationer tillkallas dock ambulans. Vid enklare sjukvårdsinsatser kan även personal från anstaltens omsorgsavdelning vara behjälplig.

Inskrivningsprocessen brukar gå snabbt, ca 10–15 minuter, och det brukar inte uppstå långa väntetider. Den intagne ges viss information vid inskrivningen, främst avseende sina personliga tillhörigheter och sekretess. Den intagne får ytterligare information och möjlighet att ringa ett s.k. ankomstsamtal till en anhörig efter att ha ankommit till sin avdelning.

Ett par intagna uppgav att de ännu inte hade fått ringa ankomstsamtal, trots att de hade vistats i anstalten i över en månads tid. Några intagna klagade över att de inte hade fått information om anstaltens lokala rutiner.

Bostadsrum och gemensamma utrymmen m.m.

Lokalerna är i huvudsak ljusa och fräscha. På vissa avdelningar finns det två typer av bostadsrum, varav det ena är större och rymmer egen dusch. I anslutning till avdelningarna finns s.k. rökbalkonger som är utformade som mindre rastgårdar. På marken nedanför en sådan balkong var det mycket skräpigt. Det låg bl.a. mjölkkartonger, fimpar, kläder och medicinförpackningar utmed husfasaden.

Sysselsättning

I anstalten finns bl.a. en produktionslokal, ett tvätteri och Lärcentrum. De intagna utför i huvudsak enklare monterings- och förpackningsarbeten.

I samtal med de intagna framfördes önskemål om större kursutbud, utöver den programverksamhet som tillhandahålls. Vissa intagna efterfrågade möjlighet att få gå yrkesutbildningar inom VVS, plattsättning och svetsning för att förbättra möjligheterna till arbete efter frigivning. Ett par intagna uppgav att det är alltför lång väntetid till att bli antagen till vuxenutbildningen, ibland över ett års tid. Ett par intagna framförde att undervisningen främst bedrivs i form av självstudier och efterfrågade mer lärarledda lektioner. En intagen hade städtjänst och uppgav att han trots önskemål inte hade fått gummihandskar att använda vid

toalettrensöring. Han hade även begärt att få använda en dammsugare men hade fått ett nekande svar. Några intagna i ungdomsavdelningen klagade över att lunchpausen mellan sysselsättningstiden är för kort eftersom maten oftast inte är färdig i tid.

Fritidsaktiviteter

Intagna har i varierande utsträckning tillgång till gym, sporthall, bibliotek, NAV (nämnd för andlig vård), promenadgård och kiosk. Vid rundvandringen konstaterades att det vid hus 5 fanns en promenadgård med bl.a. basketkorg, volleybollplan och sittplatser under tak. Snöskottning av promenadslingan hade endast utförts i viss omfattning. I anslutning till promenadgårdens entré tillhandahölls vinterjackor och vinterskor. De intagna får röka en cigarett varje morgon och kväll på rökbalkongerna samt tre cigaretter i samband med promenad.

I samtal med de intagna framfördes flera klagomål över brist på fritidssysselsättning. Några intagna uppgav att gymmet i hus 5 hade varit avstängt under flera månader endast på grund av ett trasigt träningsredskap. Gymmet hade öppnats igen strax före JO:s inspektion. Några intagna framförde att ventilationen och akustiken är dålig i gymmet i hus 8. De intagna klagade vidare över att gymmet är trångt och att det lätt uppstår köer till olika träningsredskap, vilket leder till att den effektiva träningstiden förkortas. Flera intagna klagade över trasiga maskiner i anstaltens gym. En intagen uppgav att han inte vågar vistas i gymmet på grund av den brottslighet som han dömts för och då han anser att personalens tillsyn över de intagna i gymmet är bristfällig. Några intagna tyckte att anstaltens utbud av spel är dåligt. Det framfördes även klagomål över att biblioteket får besökas alltför sällan, endast en gång var tredje månad. En intagen var dock mycket nöjd med bibliotekets beställningssystem. Ett par intagna uppgav att bastun har varit avstängd under flera års tid. Några intagna var missnöjda med utbudet i kiosken. En intagen uppgav att utsläppen till promenaden ständigt sker för sent vilket medför att promenadtiden förkortas. Några intagna klagade på bristfällig snöskottning av promenadgårdarna vilket begränsar möjligheterna till promenad. Några intagna berättade att de ville be tillsammans men att personalen av olika skäl hade nekat dem detta. De fick inte heller träffa en imam i grupp.

Handläggningen av hemställningar från intagna m.m.

Vid det inledande mötet med anstaltsledningen uppgav företrädare för ledningen att anstalten arbetar kontinuerligt med frågor som rör hanteringen av hemställningar från intagna. Det inkommer ett stort antal hemställningar, varav en stor del rör saker som egentligen inte behöver hanteras skriftligt. Vidare framfördes att detta kan bero på att personal hellre dokumenterar saker i onödan än riskerar att göra fel. Vad som är avgörande i detta avseende är kriminalvårdarnas erfarenhet och kunskaper på området.

Genom samtalen med de intagna fick chefsJO och hennes medarbetare ett allmänt intryck av att hanteringen av hemställningar medför en trög och

tungrad situation i anstalten. Ett flertal intagna uppgav att anstaltspersonalen kräver hemställningar i allt för stor omfattning, även när det gäller enklare saker som att få svar på en fråga. Några intagna berättade att hemställningarna i många fall inte besvaras och att handläggningen är långsam. Ett par intagna uppgav att anstalten har tagit betalt för kopior av hemställningar. En intagen berättade att anstalten krävde betalt för utskrifter av exempelvis schackregler och recept. Anstaltspersonal hade i samband med detta uppgett att avgiften var 50 kr för de tio första kopiorna och därefter två kr för varje kopia. I något fall hade personal vägrat att ta emot en hemställan. Flera intagna klagade över att det tar orimligt lång tid att få tillgång till de tillhörigheter som förvaras i anstaltens förråd.

Gemensamhet och avskildhet

Avskildhet

I anstalten finns en avskildhetsavdelning med 20 platser. Två av dessa platser är särskilt avsedda för intagna i häktet. Avdelningen består av en ”mjukare” del med nio rum och en ”hårdare” del med tio rum. Härutöver finns även ett rum utrustat med s.k. bältesäng. Enligt personal används bältesrummet sällan, endast vid två tillfällen under 2018 och vid ett tillfälle 2019. Vid det sistnämnda tillfället ska bältesläggningen ha varat under en natt. Det finns även rum med möjlighet till sekundbevakning. Vid rundvandring noterades att vissa ”hårdceller” var utrustade med fönsterpersiennor, men att de intagna inte kunde reglera persiennorna själva utan måste kontakta personalen för att få hjälp med detta. På avskildhetsavdelningens kortsida finns promenadgårdar som storleksmässigt motsvarar anstaltens s.k. rökbalkonger. Utrymmet har dock delats upp i två lika stora promenadgårdar. Promenadgårdarna har utsikt över anstaltsområdet.

Enligt personal tillbringas intagna vanligtvis korta perioder på avskildhetsavdelningen. En del intagna placeras dock på avdelningen i väntan på omplacering till annan anstalt. Vid ett tillfälle fick en intagen vänta 18 månader på omplacering. Intagna på avdelningen har bl.a. tillgång till gym, en flyttbar motionscykel, programverksamhet, studier, NAV-verksamhet och sysselsättning i form av enklare monteringsarbeten. Personalen dokumenterar vissa åtgärder avseende de intagna i en liggare på avdelningen. Anteckningarna rör bl.a. vilka åtgärder och aktiviteter som en intagen erbjuds och vad denne tackar nej till, så som dusch, promenad och rökning. Anteckningarna sparas inte utan används som ett stöd för personalen vid skiftbyten. Dokumentation förs i övrigt i Kriminalvårdens elektroniska journalsystem, främst genom daganteckningar i KVR (kriminalvårdsregistret) samt anteckningar i VSP (verkställighetsplanen). Sådana anteckningar kan avse den intagnes mående, hur bostadsrummet är utrustat och anledningen till att en intagen blivit placerad i ett rum med begränsad utrustning.

Placering och sammansättning på avdelningarna

Både intagna och personal framförde att det är bekymmersamt att intagna dömda för sexualbrott placeras tillsammans med andra intagna.

Kontakt med omvärlden

Besök

I anstalten finns en besöksavdelning som kan nyttjas av de intagna. Avdelningen rymmer, förutom besöksrum, bl.a. två besökslägenheter med tillhörande rastgårdar. Lägenheterna används under dagtid och övernattningar förekommer inte. En av besökslägenheterna är anpassad för barn. Även besöksrummen kan anpassas för barn, exempelvis genom att en barnsäng ställs in. Personalen tillhandahåller leksaker, böcker och blöjor vid behov.

Personalen på besöksavdelningen uppgav att det tidvis är ett högt tryck på avdelningen med många inbokade besök och att anstalten prioriterar besök av barn. På avdelningen finns ett särskilt rum som används vid visitationer av besökare, som även kan få genomgå yttlig kroppsbesiktning. Enligt personalen genomförs sådan kroppsbesiktning endast efter anvisning av vakthavande befäl eller en kriminalvårdsinspektör. Besökare informeras om förfarandet vid kroppsbesiktning samt att de kan välja att inte genomgå en sådan och i stället avbryta besöket. Det förekommer att spädbarn får byta blöja inför besök. Blöjbytet utförs i så fall av en förälder till barnet. Det förekommer även att narkotikahund används vid visitation. Inför ett besök får de intagna ta av sig alla sina kläder och byta om till besökskläder.

Flera intagna framförde i samtal klagomål över att det är svårt att få tillstånd att ta emot besök.

Telefoni

Ett stort antal intagna var missnöjda med anstaltens handläggning av telefoni-tillstånd, bl.a. över att det görs för snäva tolkningar av vem som är närstående. En intagen, som är adopterad, uppgav att han hade försökt att få tillstånd att ringa till sin sjuka pappa men att en tjänsteman vid anstalten inte ansåg att det var behövligt eftersom det inte rörde den intagnes "riktiga" pappa. Flera intagna framförde klagomål mot systemet för nätetektering i telefonsystemet INTIK och uppgav att registreringar avseende vidarekoppling av samtal sker trots att anhöriga har spärrat sådana funktioner på sina telefoner hos telefonoperatören. Många intagna ansåg att telefonsystemet är omodernt och att telefoni-tillstånd omöjliggörs eftersom det numera är ovanligt att någon har en fast telefon. Några intagna uppgav att det i princip är omöjligt att få telefoni-tillstånd till anhöriga utomlands eftersom anstalten inte godtar de utländska intyg och registerutdrag som läggs fram. Flera intagna klagade även på att anstaltspersonalen inte är behjälpliga med att låta de intagna ringa till advokater och myndigheter. En intagen berättade att han inte hade fått ringa till polisen för att polisanmäla en viss händelse. En annan intagen uppgav att personal hade avlyssnat ett samtal mellan honom och hans advokat. En intagen berättade att personal hade

förklarat att de hade försökt att kontakta den intagnes advokat vid upprepade tillfällen, men utan resultat. Advokaten hade dock senare uppgett att denne inte hade fått några missade samtal från anstalten.

Försändelser

Några intagna klagade över att befordran av post tar för lång tid, vilket ibland har medfört att de inte har kunnat besvara myndighetsbrev i rätt tid. Ett par intagna uppgav att paket som har skickats till dem har försvunnit och att upprättade anmälningar till JO inte har kommit fram. Flera intagna klagade över att anstalten öppnar och granskar myndighetspost och brev från advokater innan befordran. Några intagna berättade att de är tvungna att öppna myndighetspost inför personal. Ett par intagna uppgav att post hade lämnats till fel intagen.

Hälso- och sjukvård

Anstaltens sjukvårdsavdelning är belägen i ljusa och fräscha lokaler och är bemannad under kontorstid på vardagar. Övrig tid kan anstaltspersonalen vända sig till 1177 Vårdguiden. Avdelningen rymmer bl.a. två behandlingsrum samt rum för besök hos läkare, psykiatriker och psykolog. Sjukvårdsavdelningen har fem heltidsanställda sjuksköterskor men för närvarande är en tjänst vakant. En psykiatriker, en psykolog och en tandläkare finns på plats varsin dag i veckan. En somatisk läkare finns tillgänglig under tolv timmar varje vecka. De intagna erbjuds härutöver resurs i form av en sjukgymnast. Anstalten har ett samverkansavtal med en psykiatrisk klinik i Sala. Anstalten tillämpar i huvudsak egenvård för de intagnas läkemedelshantering. Kriminalvårdare kvitterar ut de intagnas läkemedel som hämtas från sjukvårdsavdelningen.

Några intagna uttryckte i samtal missnöje med sjukvården, främst avseende lång väntetid för att få träffa läkare, psykolog och tandläkare. Några intagna klagade över att de inte fick hjälp med akuta tandbesvär i tid. En intagen framförde att kriminalvårdarna slarvade med att låsa medicinskåpen i bostadsrummen efter visitation. En intagen berättade att han hade blivit uppmanad av kriminalvårdare att öppna sin mun efter att ha intagit sin ADHD-medicin, för att denne skulle kunna kontrollera att medicinen hade svalts. Den intagne valde därför numera att avstå från sin medicinering.

Samtal med en sjuksköterska

Vid samtal med en sjuksköterska framkom bl.a. följande:

Eftersom en sjukskötersketjänst är vakant och det för tillfället endast finns fyra sjuksköterskor i anstalten är arbetsbelastningen något högre än normalt. Situationen är dock hanterbar. Samarbetet med anstaltspersonalen fungerar bra och sjuksköterskorna upplever att anstaltspersonalen tar tillvara på deras kompetens. Sjukvårdspersonalen skickar mycket remisser till externa sjukvårdsaktörer och samarbetet med dessa upplevs som bra. Väntetiden är dock lång, vilket är ett generellt problem inom sjukvården i allmänhet.

När en nyintagen kommer till anstalten sker ankomstsamtal med en sjuksköterska inom ett dygn eller nästkommande vardag. Vid detta samtal informeras den intagne om rutinerna för sjukvårdsbesök. När en intagen vill besöka sjukvården lämnar denne en tidsbeställningslapp till personal på avdelningen. Den intagne ska då få möjlighet att lägga lappen i ett slutet kuvert. Det kan dröja upp till en vecka innan den intagne får svar av sjukvården, men oftast sker återkoppling inom ett par dagar. När en intagen besöker sjukvårdsavdelningen är en kriminalvårdare närvarande i korridoren utanför undersökningsrummet.

Det föreligger ett stort behov för många intagna av att få genomgå en ADHD-utredning. Det finns dock för närvarande inte möjlighet att utföra sådana i anstalten, vilket till stor del beror på den begränsade tillgången till psykolog. För närvarande är väntetiden för att få träffa anstaltens psykolog ca tre månader. Denna fråga borde dock prioriteras av Kriminalvården.

Kost

Anstalten tillämpar i huvudsak självförvaltning, vilket innebär att vissa utsedda intagna beställer råvaror och lagar mat åt medintagna. Mat till intagna i häktet, avskildhetsavdelningen och omvårdnadsavdelningen levereras i regel från anstaltens kök.

Några intagna uppgav att vissa av de intagna som ansvarar för matlagningen inte är lämpade för detta, bl.a. genom att de fördelar maten på ett orättvist sätt eller inte upprätthåller god hygien vid matlagningen. Ett par intagna berättade att de hade fått råvaror levererade till sig vars bäst före datum hade passerats med flera månader.

Kontroll- och tvångsåtgärder

Anstalten tillämpar allmän inpasseringskontroll (jfr 8 kap. 11 § fängelselagen [2010:610]). Även chefsJO och hennes medarbetare genomgick denna kontroll vid ankomsten till anstalten alla tre inspektionsdagarna. Vid den inledande passagen av en metalldetektorbåge gav bågen samtliga dagar utslag för chefsJO och den andra kvinnliga deltagaren i inspektionsteamet. De två första dagarna fick de då underkasta sig en grundlig ytlig kroppsvisitation, innebärande att en kvinnlig kriminalvårdare kände igenom klädseln på hela kroppen. Den tredje dagen använde kriminalvårdaren en handburen metalldetektor, en s.k. spade, för att lokalisera de metallföremål som gett utslag vid passage av bågen. Därefter genomfördes också denna gång en ytlig kroppsvisitation, som omfattade även de delar av kroppen där handmetalldetektorn inte hade gett något utslag. De medarbetare som passerat metalldetektorbågen utan att den gett utslag blev inte föremål för någon kompletterande manuell kroppsvisitation. Anstaltspersonal uppgav i samband med inpasseringskontrollen att anstalten inte har några egna rutiner avseende visitationer utan tillämpar Kriminalvårdens säkerhetshandbok.

Flera intagna framförde i samtal att visitationer sker alltför ofta och på ett när-gånget sätt. Ett par intagna uppgav att de i samband med visitationer hade blivit

berörda på könsorganen. Några intagna berättade att kriminalvårdare känner med fingrarna i halskragar, under fotsulor och i kalsonglinning och därefter upprepar förfarandet med andra intagna utan att byta handskar. Flera intagna uppgav att de i samband med skyddsvisitationer hade blivit visiterade av kvinnlig personal, trots att det fanns manlig personal närvarande.

En intagen uppgav att han hade genomgått en njurstensoperation och därför inte kunde lämna urinprov ståendes. Han hade då blivit uppmanad av personal att lämna urinprovet sittandes på knä. En annan intagen uppgav att han av medicinska skäl hade stora svårigheter att lämna urinprov men ändå tvingades göra detta under förödmjukande former. Sistnämnda klagomål handläggs inom ramen för ett särskilt ärende hos JO (dnr 1000-2019).

Övrigt

I samtal med intagna framfördes flera klagomål över att intagna som inte deltar i undervisning inte har tillgång till datorer. De intagna ansåg att detta försvårar för dem att skriva inlagor och anmälningar. En intagen uppgav att fängelselagen inte tillhandahölls i komplett skick på hans avdelning. En annan intagen hade bett om att få tillgång till en lagbok och hade då blivit tillhandahållen 2007 års upplaga.

En intagen berättade att det fanns felaktig information uppsatt på en anslags-tavla i anslutning till en sysselsättningslokal i hus 5, som bl.a. rörde sysselsättningsplikt och sjukskrivning. Vid rundvandring i lokalerna granskades detta anslag av JO:s medarbetare. Det kunde härvid konstateras att informationen bestod av en sammanfattning av utdrag ur fängelselagen, Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse (KVFS 2011:1, FARK Fängelse) och en av Kriminalvårdens handböcker. Genom informationsskriftens utformning framstod det dock som att den endast återgav regleringen i 3 kap. 2 § fängelselagen.

En intagen uppgav att han hade ådragit sig en fysisk skada i anstalten. Han hade därefter frågat anstaltspersonal hur han skulle hantera detta varpå personalen felaktigt hade hänvisat honom till hans försäkringsbolag.

Häktet

I häktet arbetar ca 24 kriminalvårdare, en klienthandläggare, en säkerhetshandläggare och en kriminalvårdsinspektör. Vissa kriminalvårdare är utbildade avseende ett särskilt samtalsprogram, Goda positiva sammanhang (GPS), som framförallt unga intagna erbjuds att delta i. GPS består av strukturerade samtal kring ämnen som är bra för de intagna att ha kännedom om i samhället, såsom vardagsekonomi. De intagna erbjuds även andra program och aktiviteter som föräldrakurser, NAV-verksamhet och pyssel av olika slag. Beträffande sysselsättning rymmer häktet en produktionslokal, men det har inte bedrivits någon produktion där sedan flera år.

För närvarande sker viss dubbelbeläggning i häktet. De intagna tillfrågas härvid om de kan tänka sig att dela rum med en annan intagen. Personalen gör därefter en lämplighetsbedömning. Det finns inga skriftliga rutiner avseende hur dubbelbeläggning ska ske, men det görs alltid en risk- och konsekvensanalys.

I samtal med de intagna framgick bl.a. följande:

Flera intagna framförde positiva synpunkter om häktet och särskilt beträffande lokalerna och möjligheterna för de intagna att få vistas i gemensamhet. Några intagna klagade över bristen på sysselsättning. Ett par intagna efterfrågade att få använda gymmet i större utsträckning eftersom detta står oanvänt under längre perioder. Vissa intagna klagade över att de inte får tillräckligt med mat och att kvaliteten på maten är dålig. Några intagna berättade att personalen upplevs som osäkra och inte kan ge svar på de intagnas frågor. Personalen hänvisar de intagna till att skriva hemställningar i för stor omfattning. En intagen framförde att han behövde ringa sin bank för att utträta ett viktigt ärende. Det dröjde upp till två månader för honom att få tillstånd att ringa banken. Några intagna uppgav att de inte gavs tillstånd att ringa till banken för att utträta ärenden. En annan intagen berättade att han hade väntat fem månader för att få ringa till ett mobiltelefoniföretag för att avsluta sitt telefonabonnemang. Han hade ännu inte fått något svar på sin hemställan. Flera intagna berättade att det tar lång tid för intagna att få sin post. I något fall hade post befordrats till en intagen en vecka efter att den ankommit till häktet. En intagen uppgav att han på grund av tandvärk och inflammation i munnen hade begärt att få besöka tandläkaren. Han hade väntat i två månader men ännu inte fått något svar på sin begäran.

Granskning av handlingar

Beslut om avskildhetsplacering

Moa Skerfving granskade ärenden om placering i avskildhet. Granskningen omfattade ett stickprov av ca 40 ärenden från åren 2017 och 2018. Besluten var i huvudsak väl motiverade och innehöll korrekta lagrumshänvisningar. I ett par fall hänvisades bara till "FäL", dvs. lagens fullständiga beteckning hade inte skrivits ut i beslutet. Kontinuerliga omprövningar hade skett i föreskriven tid i alla granskade ärenden utom ett, där omprövningen hade skett en dag för sent. I samtliga granskade ärenden hade de intagna undersökts av läkare i enlighet med bestämmelsen i 6 kap. 10 § fängelselagen. I de flesta fall hade den intagne underrättats om beslutet i rimlig tid. I två ärenden saknades uppgift om att den intagne hade underrättats om beslutet. En positiv iakttagelse i besluten om kontinuerlig omprövning var att det återgavs vad som hänt sedan det förra beslutet, t.ex. i processen med att hitta en ny placering för den intagne eller att läkarundersökning skett. Det noterades att anstalten vid ett tillfälle i maj 2017 hade placerat ett flertal intagna i avskildhet i drygt tre dygn med stöd av 6 kap. 5 § fängelselagen. I ett annat fall hade en intagen placerats i avskildhet med stöd av 6 kap. 8 § fängelselagen trots att det av beslutet inte framgick annat än att det var han som hade utsatts för våld och hot och att det var han som kände sig otrygg.

Misskötsamhetsärenden

Rickard Tennisberg granskade 70 stickprovvis utvalda ärenden från år 2018 om misstänkt misskötsamhet. Besluten var generellt sett bra uppställda och innehöll redogörelse för händelseförloppet, tillämpliga bestämmelser och anstaltens bedömning. Handläggningstiden från den misstänkta misskötsamheten till dess att beslut fattades var vanligtvis mellan en och två veckor. I ett par fall dröjde det dock två månader innan beslut fattades. Någon anledning till fördröjningen framgick inte av handlingarna och gick inte heller att utläsa av besluten.

Ett av besluten handlade om kvarhållande av en försändelse. I beslutet saknades anteckning om när den berörda försändelsen kom in till anstalten.

Beslut enligt 2 kap. 5 § häkteslagen

Rickard Tennisberg granskade 64 beslut om placering av intagna i avskildhet i häkte. Granskningen omfattade samtliga ärenden från år 2018 och hittills under år 2019. Det övergripande intrycket var att besluten var väl motiverade och innehöll korrekta lagrumshänvisningar. I ett av de granskade besluten stod det ett annat namn under skälen för beslutet än den som beslutet omfattade. I två av besluten saknades uppgift om att den intagne hade underrättats om beslutet. Den 1 januari 2019 trädde vissa förändringar i kraft i Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:2) om häkte. Bland annat ska, enligt 2 kap. 3 a §, ett beslut om avskildhet enligt 2 kap. 5 § häkteslagen omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst var tionde dag. Av de granskade besluten från 2019 var det endast ett beslut som hade följts av ett omprövningsbeslut. Efter kontroll i Kriminalvårdens elektroniska journalsystem kunde dock konstateras att den intagne i de andra ärendena antingen hade förflyttats eller att övervakningsnämnden hade hävt beslutet om omhändertagande.

Avslutande genomgång

ChefsJO redovisade vissa iakttagelser som hon och hennes medarbetare gjort under inspektionen.

Anstalten

Anstaltens lokaler är överlag ljusa och fräscha. Både ledningen och personalen har gett uttryck för att bemanningen i verksamheten är tillräcklig. Personalen har dock efterfrågat ett mer användarvänligt elektroniskt journalsystem. Det nuvarande systemet kräver att visst dubbelarbete utförs av personalen.

ChefsJO noterade att en promenadgård inte var tillräckligt skottad, vilket är en förutsättning för att intagna ska kunna tillgodogöra sig sin dagliga promenad under vintertid.

Angående visitationsförfarandet vid inpasseringskontrollen till anstalten påtalade chefsJO att detta inte är överensstämmande med vad som föreskrivs i Kriminalvårdens säkerhetshandbok på området.

ChefsJO noterade att anstalten tycks sakna skriftlig information om anstaltens lokala regler och rutiner, vilket även har efterfrågats av flera intagna.

Beträffande avskildhetsavdelningen uppgav chefsJO att det allmänna intrycket av verksamheten där var positivt. Lokalerna var fräscha och gav ett gott intryck. Beträffande den fysiska miljön pekade chefsJO på att det saknas möjlighet för intagna som är placerade i avskildhetsavdelningens "hårda" sida att själva reglera fönsterpersiennerna och ljusinsläpp. Det förs inte heller någon bestående dokumentation avseende vilka isoleringsbrytande åtgärder som vidtas. ChefsJO noterade härvid att situationen är liknande i andra anstalter och att det inte verkar finnas någon ändamålsenlig funktion för detta i Kriminalvårdens elektroniska journalsystem.

ChefsJO uppgav att intrycket av besöksavdelningens lokaler var positivt. Hon framhöll dock att flera intagna hade uppgett att de avstod från besök med hänsyn till att deras anhöriga kunde bli underkastade mycket ingripande visitationer.

ChefsJO noterade att det, liksom i en del andra anstalter, inte utförs några neuropsykiatriska utredningar, trots att anstaltsvistelsen borde vara ett lämpligt tillfälle för detta.

Häktet

Intrycket av häktet var positivt, såväl avseende lokalerna som verksamheten. Även ett flertal av de intagna hade lämnat positiva synpunkter om häktet. Flera intagna hade dock lämnat önskemål om att få utföra sysselsättning.

Samtal med intagna

ChefsJO redogjorde även för en del av de synpunkter som kommit fram i samtalen med de intagna och ledningen bemötte synpunkterna enligt följande:

Sysselsättning och fritidsaktiviteter

Ledningen uppgav att intagna har tillgång till en väl utbyggd NAV-verksamhet och de intagna får träffa exempelvis en imam i grupp om så önskas. Det förs en löpande dialog med de intagna om detta. Om intagna samlas i grupp i exempelvis ett bostadsrum kan det dock uppkomma situationer som anstalten ur ett säkerhetsperspektiv måste kontrollera. Vad beträffar ökad tillgång till gym för intagna i häktet är det en fråga om personalresurser. Anstalten har dock påbörjat ett arbete med att inrätta gym i husens våningsplan. Detta kommer att ge personalen bättre förutsättningar för övervakning av gymmen. Anstaltens bastu är avstängd av säkerhetsskäl, vilket gäller för hela Region Mitt. De intagna informerades om orsakerna till stängningen i samband med denna. Vad beträffar de intagna i ungdomsavdelningen är lunchtiden väl tilltagen. Det har dock varit vissa problem med att få självförvaltningen där att fungera. Avdelningen har extra resurser avsatta för verksamheten.

Ledningen höll med om att det är önskvärt att intagna i häktet kan erbjudas sysselsättning.

Handläggningen av hemställningar från intagna

När det gäller kopior av hemställningar uppgav *ledningen* att anstaltens rutin är att intagna som ber om en kopia av en hemställan ska få en sådan utan kostnad. För det fall en intagen begär att få en större mängd kopior av allmänna handlingar hanteras kostnaden för detta genom ett beslut. Om en intagen har fått felaktiga besked om kostnaden för kopior måste det röra sig om en missuppfattning från personalens sida. Korrekta avgiftsnivåer finns dock tillgängliga för personalen, bl.a. via Kriminalvårdens intranät. Beträffande hemställningar om att få tillgång till saker i de intagnas förråd hanteras dessa varje torsdag. En sådan hemställan brukar alltså hanteras inom en veckas tid, om den inte måste kompletteras av den intagne i något avseende. Om ärendet är brådskande brukar detta hanteras omedelbart.

Kontroll- och tvångsåtgärder

Ledningen uppgav att personal fortlöpande utbildas och övas i frågor som rör visitationer. Om sjukvården har bedömt att en intagen har svårigheter med att lämna urinprov, och detta finns dokumenterat, kan i stället blodprovstagning erbjudas som alternativ.

Kontakter med omvärlden

Beträffande Kriminalvårdens telefonisystem är *ledningen* medveten om att systemet inte är problemfritt och inte helt anpassat till tekniken på området, men att detta är en fråga för Kriminalvården som central myndighet. Det krävs att en intagen gör hemställan om telefonitillstånd för att detta ska kunna hanteras i det elektroniska journalsystemet. För det fall en intagen har beviljats tillstånd att genomföra ett telefonsamtal till exempelvis en myndighet gäller tillståndet till dess att syftet med samtalet har uppfyllts. Om den intagne inte får något svar ska personalen alltså försöka genomföra samtalet vid ett senare tillfälle. Beträffande uppgifterna att en intagen ska ha nekats att ringa till polisen för att göra en polisanmälan kan detta bero på polisens önskemål att intagna ska använda sig av en särskild blankett för detta ändamål. Anstalten prioriterar ärenden som rör intagnas ekonomi. Mot bl.a. denna bakgrund har varje intagen tillgång till en kontaktman och ekonomiska frågor uppmärksammas särskilt vid verkställighetsplaneringen. Att de intagna ska ges möjlighet att få ringa ankomstsamtal är en prioriterad fråga. Ibland kan dock visst dröjsmål uppstå, bl.a. med hänsyn till att det måste utredas om den som den intagne vill kontakta är ett brottsoffer.

Ledningen uppgav vidare att postgranskningen utförs av en särskilt utsedd grupp av medarbetare och att kompetensen därför är hög på området. Personalen i anstalten och häktet har informerats om att de intagna ska vara ensamma när de öppnar och läser försändelser från myndigheter. Det ska då alltså inte finnas någon personal närvarande i de ”hytter” som används för detta

ändamål. Eftersom det har framkommit uppgifter om att viss personal trots detta närvarar vid öppnande av myndighetspost kommer ledningen åter påminna personalen om rutinerna kring detta.

Granskning av handlingar

Slutligen redogjorde chefsJO:s medarbetare kort för de iakttagelser som gjorts i samband med granskning av handlingar.

Ledningen påtalade bl.a. följande angående omprövning av beslut som rör placering av intagna i avskildhet: I Kriminalvårdens elektroniska journalsystem finns en särskild ”flik” för sådana ärenden avseende intagna i anstalt. Det vore önskvärt att en motsvarande funktion infördes avseende omprövning av beslut enligt 2 kap. 5 § häkteslagen. Detta skulle göra det enklare att överblicka, bevaka och följa upp sådana ärenden.

Inspektionen avslutades.

Uttalanden av chefsJO med anledning av inspektionen

Jag vill med anledning av de iakttagelser som gjordes under inspektionen uttala följande:

Bemötande och rättigheter

Många intagna framförde klagomål över att viss personal saknade tillräcklig erfarenhet och kunskap för sitt arbete. Det är oroande att intagna till följd av detta upplever en bristande enhetlighet i verksamheten och att de i stor utsträckning hänvisas till att skriva hemställningar för att få svar på även enklare frågor. Denna situation leder till att de intagna upplever en tungrodd och trög hantering av frågor som rör dem. Även personalen har framfört att hanteringen av hemställningar tar tid i anspråk och att en del av hemställningarna rör frågor som egentligen inte behöver hanteras skriftligt. Det är därför mycket angeläget för anstalten att se över utbildningsinsatserna för såväl erfaren som nyanställd personal. Det är även viktigt att anstalten kontinuerligt arbetar med frågor som rör kompetensutveckling och säkerställande av att personalen följer rutiner.

En förutsättning för att en intagen ska kunna hävda sina rättigheter är att han eller hon känner till dem. En intagen ska därför i anslutning till att denne tas in i anstalt informeras om de rättigheter och skyldigheter som en intagen har samt om anstaltens lokala rutiner på ett språk som han eller hon förstår (1 kap. 10 § FARK Fängelse samt allmänna råd till bestämmelsen). De intagnas uppgifter om att de efterfrågar mer information om anstaltens lokala rutiner är därför bekymmersamma. Anstalten bör se över sina rutiner när det gäller att förmedla sådan information till nyintagna.

Hantering av hemställningar m.m.

Jag vill framhålla att min uppfattning är att en intagen som vill ha en kopia av sin hemställan ska få det utan kostnad. Jag noterar att anstaltsledningen har uppgett att så även sker enligt anstaltens rutiner.

Av 15 § avgiftsförordningen (1992:191) framgår bl.a. att en myndighet ska ta ut en avgift för att den efter särskild begäran lämnar ut kopia av allmän handling. I 16 § föreskrivs bl.a. att om en sådan beställning omfattar tio sidor eller mer, ska avgift tas ut för kopior av allmänna handlingar. Avgift för en beställning av tio sidor är 50 kr och för varje sida därutöver två kr. Om det finns särskilda skäl får myndigheten besluta om undantag för detta. Med anledning av uppgifter från intagna att personal ska ha krävt betalning för kopior som i regel ska vara kostnadsfria förutsätter jag att anstalten påminner personalen om dessa bestämmelser.

Postförmedling

Enligt 7 kap. 19 § FARK Fängelse ska en försändelse till eller från en intagen befordras samma dag som försändelsen kommer till anstalten, om det är möjligt och försändelsen inte ska granskas.

Brevväxling kan många gånger utgöra en stor och viktig del av kontakten med omvärlden för den som är frihetsberövad. Med anledning av att flera intagna har uppgett att befordran av post till intagna sker för långsamt vill jag påminna om de krav som uppställs i ovan nämnda bestämmelse. Jag vill även framhålla att det naturligtvis inte är acceptabelt att intagnas post förväxlas.

Granskning av myndighetspost

Vad gäller försändelser mellan en intagen och en svensk myndighet följer av 7 kap. 6 § fängeslagen att sådana försändelser ska vidarebefordras till intagna utan granskning. En motsvarande bestämmelse finns i 3 kap. 6 § häkteslagen.

Både intagna och personal har under inspektionen fört fram att befordran av s.k. myndighetspost till de intagna sker i ett rum där även en kriminalvårdare befinner sig. Jag har i beslut den 18 maj 2018, dnr 2016-2017, kritiserat häktet Salberga för att ha tillämpat en sådan rutin. I beslutet anförde jag bl.a. att JO tidigare inte haft någon erinran mot ett förfarande som innebär att Kriminalvården befordrar myndighetspost genom att låta de intagna ta del av försändelserna enskilt på särskilt anvisad plats (se JO 2014/15 s. 193). Ett förfarande där en intagen uppmanas att öppna myndighetspost i närvaro av kriminalvårdspersonal utgör i sig inte brevgranskning, men ett sådant förfarande får emellertid anses strida mot syftet med reglerna om skydd för myndighetspost (se bl.a. JO 1994/95 s. 175). I samband med handläggningen av det ärendet hos JO framförde Kriminalvården att häktets rutiner hade ändrats och att personalen numera ska befinna sig utanför rummet när de intagna öppnar sina försändelser. Jag utgår från att ledningen säkerställer att denna rutin tillämpas av personalen.

Kontroll- och tvångsåtgärder

Enligt 1 kap. 6 § fängeslagen får verkställigheten inte innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av den lagen eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. Bestämmelser om under vilka förutsättningar som en intagen kan kropps-

visiteras respektive kroppsbesiktigas framgår av 8 kap. 3-7 §§ fängeslagen. Ett besök till en intagen får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, villkoras av att besökaren underkastar sig kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning (7 kap. 3 § fängeslagen). Vid kroppsvisitation eller kroppsbesiktning ska den som kontrolleras visas all den hänsyn som omständigheterna medger (23 § fängesförordningen [2010:2010]).

Jag har stor förståelse för Kriminalvårdens behov av att förhindra införsel och innehav av exempelvis vapen, narkotika och andra otillåtna föremål i anstalterna. En kroppsvisitation eller en ytlig kroppsbesiktning utgör dock en mycket ingripande åtgärd som anstalten endast har rätt att vidta under vissa förutsättningar. Huvudregeln är därför att anstalten i varje enskilt fall genom en individuell bedömning måste avgöra om åtgärden är nödvändig och proportionerlig.

När det gäller allmän inpasseringskontroll avser en sådan dock ett generellt beslut om att alla personer som passerar in i anstalten ska kroppsvisiteras, i syfte att eftersöka otillåtna föremål. Av de skriftliga rutiner anstalten hänvisat till framgår bl.a. att allmän inpasseringskontroll normalt utförs genom ytlig kroppsvisitation med hjälp av metalldetektorbåge och röntgenutrustning samt att kompletterande kontroller utförs med handmetalldetektor. Om det anses nödvändigt för syftet med visitationen får dock alla ytterligare undersökningsmetoder som innefattas i ytlig kroppsvisitation och kroppsvisitation genomföras (exempelvis vid misstanke om narkotika eller andra otillåtna föremål som inte ger utslag med hjälp av metalldetektor).

Jag finner det mycket oroande att intagna har uppgett att de avstår från besök på grund av att de inte vill att deras anhöriga ska utsättas för alltför ingripande kontrollåtgärder. Intagnas möjligheter till kontakt med närstående är en av de viktigaste aspekterna för att motverka negativa följder av frihetsberövandet. Jag kan i detta sammanhang konstatera att de visitationer som jag själv och en av mina medarbetare blev underkastade vid vår inpassering till anstalten inte utfördes i enlighet med de rutiner som anstalten hänvisat till, utan på ett mer ingripande sätt. Det är givetvis inte acceptabelt om visitationer utförs på ett sätt som inte är motiverat av syftet med åtgärden.

En intagen berättade under inspektionen att han på uppmaning från kriminalvårdare var tvungen att öppna munnen för att visa att han hade svält sin medicin. Jag vill påminna om att en okulär undersökning av en intagens munhåla utgör en särskild kontroll- och tvångsåtgärd i form av en kroppsbesiktning. En sådan åtgärd får endast vidtas med stöd av lag (se JO 2017/18 s. 144).

Mot bakgrund av det som framkommit vid inspektionen behöver anstalten enligt min mening förvissa sig om att personalen har tillräckliga kunskaper på området och att rutinerna vid visitationer och ytliga kroppsbesiktningar följs.

Med hänsyn till de uppgifter som kom fram under inspektionen avseende förhållandena vid en bältesläggning på avskildhetsavdelningen beslutar jag att inom ramen för ett särskilt initiativärende utreda anstaltens åtgärder i denna del.

Kontakter med omvärlden

Vid inspektionen har ett stort antal intagna fört fram synpunkter och missnöje avseende möjligheterna till elektronisk kommunikation för intagna och kring systemet för nätdetektering inom INTIK-systemet. Jag vill därför påminna om att jag inom ramen för andra ärenden har gjort uttalanden i dessa frågor (se JO 2018/19 s. 137 och 210).

Jag finner även i detta sammanhang anledning att framhålla att det för den som är intagen i anstalt är viktigt att kunna hålla kontakten med bl.a. sina anhöriga via telefon. Det har ofta betydelse för att främja deras anpassning i samhället och för att motverka de negativa följderna av frihetsberövandet. Det är därför viktigt att Kriminalvården kan tillhandahålla ett telefonsystem som är anpassat till dagens moderna telekommunikation.

Det är tydligt att det föreligger ett stort missnöje hos de intagna med Kriminalvårdens INTIK-system. Som situationen har framställts av de intagna leder missnöjet till såväl stor frustration som onödiga motsättningar mellan intagna och personal. Jag vill därför framhålla för Kriminalvården att den pågående översynen av INTIK-systemet är mycket angelägen. Jag har för avsikt att följa utvecklingen på området. Jag utgår från att anstalterna även i avvaktan på införandet av ett mer ändamålsenligt telefonsystem arbetar för att tillkorta kommandena i det nuvarande systemet inte ska leda till att de intagnas kontakter med omvärlden begränsas mer än nödvändigt (jfr 1 kap. 6 § fängelselagen).

Beslut om avskildhet

Enligt 6 kap. 5 § fängelselagen får intagna tillfälligt hållas avskilda från varandra, om det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. En avskildhetsplacering på denna grund bör normalt inte vara mer än några timmar eller något dygn. Vid handlingsgranskningen framkom att intagna i anstalten vid ett tillfälle hade varit placerade i avskildhet på denna grund i drygt tre dygn. Vidare hade en intagen placerats i avskildhet med stöd av 6 kap. 8 § fängelselagen, trots att det – såvitt gick att bedöma – saknades förutsättningar för detta.

Ett beslut om placering i avskildhet är mycket ingripande för den intagne och avskildheten ska aldrig pågå längre än vad som är nödvändigt. Jag vill med anledning av det som har kommit fram i denna del påminna anstalten om vikten av att beslut om avskildhet hanteras på ett noggrant sätt.

Dubbelbeläggning

Vid inspektionen framkom att viss dubbelbeläggning skedde i häktet, dvs. att två intagna placerats tillsammans i en cell. Jag har tidigare uppmärksammat

denna fråga bl.a. med anledning av en Opcat-inspektion av häktet Saltvik och Nationella transportenheten (dnr 5266-2018). I det ärendet uttalade jag att det finns starka skäl att avstå från dubbelbeläggning. Om Kriminalvården ändå anser att det, av utrymmesskäl eller någon annan särskild anledning, finns skäl för dubbelbeläggning i häkte bör myndigheten hantera dessa situationer på ett enhetligt och rättssäkert sätt till skydd för den enskilde. Jag rekommenderade även Kriminalvården att ta fram myndighetsgemensamma föreskrifter eller skriftliga rutiner som reglerar denna del av verksamheten. Med anledning av mina iakttagelser vid inspektionen påminner jag Kriminalvården om detta.

Jag vill i sammanhanget även nämna att jag med anledning av beläggnings-situationen inom Kriminalvården nyligen har öppnat ett initiativärende för att utreda vilka konsekvenser denna situation får för de frihetsberövade (dnr O 19-2019).

Hälso- och sjukvård

Det utförs inte några neuropsykiatriska utredningar i anstalten, trots att många intagna uppges ha behov av en sådan utredning. Anstaltsvistelsen borde även vara ett lämpligt tillfälle att genomföra utredningar av detta slag. Jag har vid min inspektion av anstalten Hall den 24–26 april 2018 gjort liknande iakttagelser (se inspektionsprotokoll, dnr 2416-2018). Jag bedömer att Kriminalvården bör se över möjligheterna att erbjuda intagna sådana utredningar.

Övrigt

Jag noterar ledningens önskemål om bättre anpassade funktioner i Kriminalvårdens elektroniska journalsystem. Kriminalvården bör ta till sig dessa synpunkter för att underlätta personalens ärendehantering.

Den informationsskrift som fanns uppsatt på en anslagstavla i anslutning till en produktionslokal var enligt min bedömning utformad på ett missvisande sätt avseende innehållet i 3 kap. 2 § fängelselagen. Det är givetvis viktigt att sådan information återges på ett korrekt sätt och att Kriminalvårdens föreskrifter eller handbokstext inte presenteras som lagtext. Jag förutsätter att ledningen vidtar nödvändiga åtgärder beträffande skriften i fråga.

Vid protokollet

Carl-Johan Malmqvist

Justeras den 2019-05-21

Elisabeth Rynning